

Код УДК 314.17:33

**ВАРІАТИВНІСТЬ ЧИСЕЛЬНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ДИТЯЧИХ
БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ ТА ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ**

Рябцева Н.О.

*Київський національний економічний університет іменіВадима Гетьмана, Київ, Україна
E-mail:ryabtseva1@yandex.ua*

У статті проаналізовано динаміку чисельного складу вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей як в абсолютному, так і у відносному значеннях. Побудовано графічні моделі, які наглядно відображають дану динаміку та дозволяють робити прогнози стосовно чисельності вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей на майбутнє. Проаналізовано статистичні дані щодо бюджетного та позабюджетного фінансування дитячих будинків та прийомних сімей.

Ключові слова: діти-сироти, динаміка чисельності сиріт, дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї, фінансування соціальних закладів для дітей-сиріт.

ВСТУП

В кожній країні існує така категорія населення, яка потребує особливої уваги. Це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. В умовах девальвації моральних цінностей, різкого зниження життєвого рівня населення збільшується кількість бездоглядних, безпритульних дітей.

У нових соціально-економічних умовах проблеми захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не тільки не втратили своєї актуальності, а й набули особливої гостроти. Понад 80 тис. сімей з різних причин не виконують виховні функції щодо власних дітей. До останнього часу зберігалась тенденція до зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (рис.1). Нині в Україні понад 100 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На профілактичному обліку служб у справах дітей перебуває майже 150 тис. дітей, які бродяжать та жебракують. Щорічно в притулках перебуває від 25 до 30 тис. дітей. Майже 20 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, потребують влаштування. В Україні лише кожна десята дитина, яка перебуває під опікою держави, дійсно не має рідних. Інші – так звані «соціальні сироти», яких дедалі стає більше [1, с.4].

Щодо забезпечення влаштування дітей, які позбавлені можливості виховуватися в рідній родині, пріоритетним напрямом розвитку соціальної політики держави стає підтримка та розвиток саме сімейних форм влаштування на протигагу інституційним закладам. Історично складеними формами влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування, в сім'ю в Україні є усиновлення та встановлення над нею опіки (піклування). Останнім часом набувають розвитку нові соціальні інститути сімейного виховання дітей-сиріт – прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу [2].

Окремі питання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, досліджують у своїх наукових працях такі вчені і фахівці: Волинець Л.С., Комарова Н.М., Антонова-Тупченко О.Г., Іванова І.Б., Пеша І.В., Артюшкіна Л.М., Полянничко А.О., Потопахіна О.М. Яковенко В.С. та інші. Результати їх досліджень викладені в наукових працях: «Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування» [3]; «Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект)» [4]; «Соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа» [1]. «Виховання та усиновлення дітей-сиріт» [5].

Метою даної статті є визначення тенденцій варіативної динаміки чисельного складу вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей для обґрунтування основних напрямів соціально-економічного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз проведено на основі статистичних даних, наведених в таблиці 1 [6,7].

Таблиця 1.

Динаміка чисельного складу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей

Роки	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Y	97590	97829	102912	102924	103542	100787
A	960	1025	1462	1960	2605	3185
B		288	1152	2561	4050	4934
C	32326	33476	38720	39333	40577	37633
K	2,97	3,06	3,78	4,98	6,42	8,46
L		0,86	2,98	6,51	9,98	13,11

Джерело: [6,с.12,39,40; 7,с.12,39,40]

де: Y – кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, чол.;

A – кількість вихованців дитячих будинків сімейного типу, чол.;

B – кількість прийомних дітей в прийомних сім'ях, чол.;

C – кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, чол.;

$K = \frac{A}{C} \times 100$ – процентне відношення кількості вихованців дитячих будинків

сімейного типу до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, %;

$L = \frac{B}{C} \times 100$ – процентне відношення кількості прийомних дітей в прийомних сім'ях до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, %.

Далі з'ясуємо, як змінюється чисельність показників Y, A, B, K та L з 2004-го по 2009-й роки. Обробивши ці дані за методом найменших квадратів, нами були отримані кореляційні залежності (формули 1 – 5), на основі яких побудовано графіки, що представлені на рис. 1 – 5. Скориставшись отриманою кореляційною залежністю (формула 1), будемо відповідний графік, який наглядно демонструє динаміку чисельності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (рис.1)

$$Y = -1,4111085 \times 10^9 + 1405881,1x - 350,14286x^2 \quad (1)$$

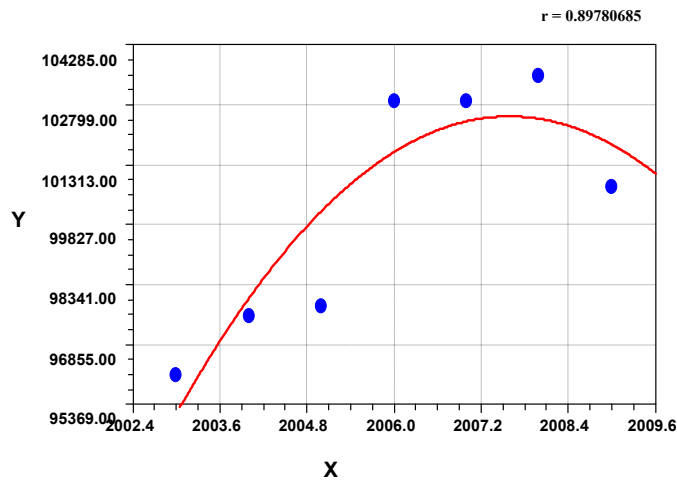

Рис. 1. Динаміка чисельності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Дослідивши графік (рис.1), бачимо, що кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування щорічно збільшувалась і в 2008 році досягла 103542 дитини. Після цього у 2009 році спостерігається зменшення даного показника до 100787 дітей. Це явище має дуже позитивний характер, оскільки зменшення числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є основною метою державної політики щодо соціального захисту дітей. Дане явище потребує подальшого вивчення на базі нових статистичних даних за наступні роки.

За допомогою наступного графіка, побудованого на основі відповідної кореляційної залежності (формула 2), досліджуємо динаміку чисельності вихованців дитячих будинків сімейного типу (рис.2).

$$A = 2,4393683 \times 10^8 - 243612,44x + 60822315x^2 \quad (2)$$

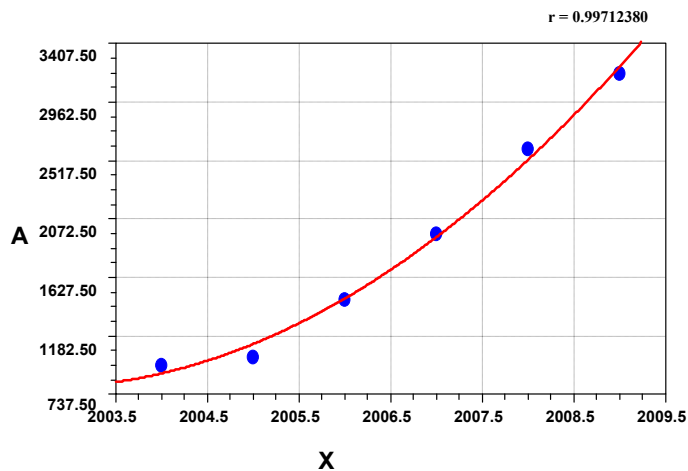

Рис 2. Динаміка чисельності вихованців дитячих будинків сімейного типу з 2004 по 2009 рр.

Проаналізувавши даний графік (рис. 2.), бачимо, що кількість вихованців дитячих будинків сімейного типу щорічно зростає. Так, в 2009 році кількість таких дітей становить 3185 чоловік, це майже втричі більше порівняно з 2004 роком (960 чоловік).

Далі, на основі кореляційної залежності (формула 3), будемо графік, за допомогою якого досліджуємо, як змінюється кількість прийомних дітей в прийомних сім'ях за період 2005 - 2009 років (рис.3).

$$B = 32082181 - 33186,714x + 8,5714286x^2 \quad (3)$$

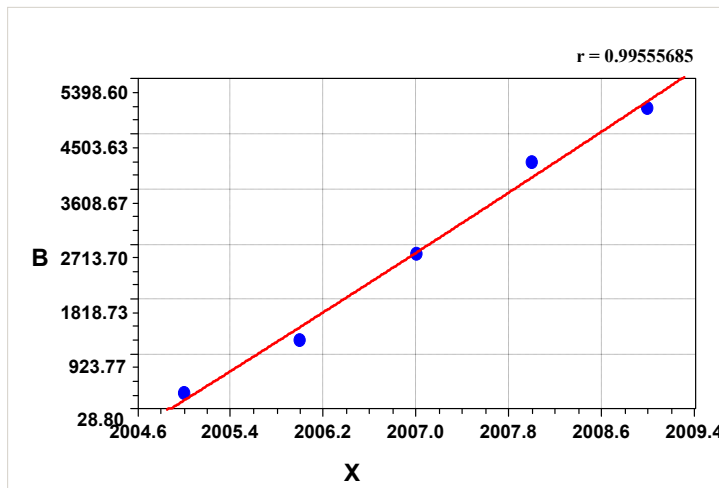

Рис. 3. Динаміка чисельності прийомних дітей в прийомних сім'ях з 2005 по 2009 рр.

Розглянувши даний графік (рис.3), бачимо, що кількість прийомних дітей в прийомних сім'ях також щорічно збільшується (4934 дитини у 2009 році порівняно з 288 дітьми у 2005 році).

Збільшення числа вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей є надзвичайно позитивним явищем, оскільки дитячі бунки та прийомні сім'ї є найкращою альтернативою інтернатним закладам для влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Адже дитячий будинок сімейного типу не є дитячим закладом особливого типу, тобто дитячим будинком, а є багатодітною сім'єю, що забезпечує вихованцям можливість зростати та виховуватись в сімейному оточенні. А саме сімейне оточення формує у дитини морально-етичні цінності, трудові навички, форми поведінки та особисту індивідуальність в цілому.

За допомогою наступного графіка, побудованого на основі відповідної кореляційної залежності (формула 4), досліджуємо динаміку процентного відношення кількості прийомних дітей в прийомних сім'ях до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням (рис.4).

$$K = 905546,98 - 903,71579x + 0,2254728x^2 \quad (4)$$

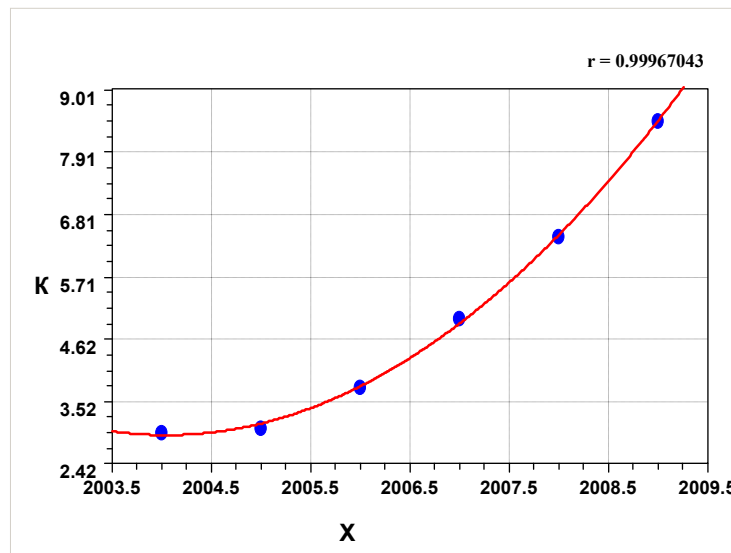

Рис. 4. Динаміка процентного відношення кількості вихованців дитячих будинків сімейного типу до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням 2004 по 2009 рр.

Наступний графік, побудований на основі кореляційної залежності (формула 5), дає нам змогу проаналізувати процентне відношення кількості прийомних дітей в

приймних сім'ях до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням (рис.5).

$$L = 557611,23 - 558,81001x + 0,14x^2 \quad (5)$$

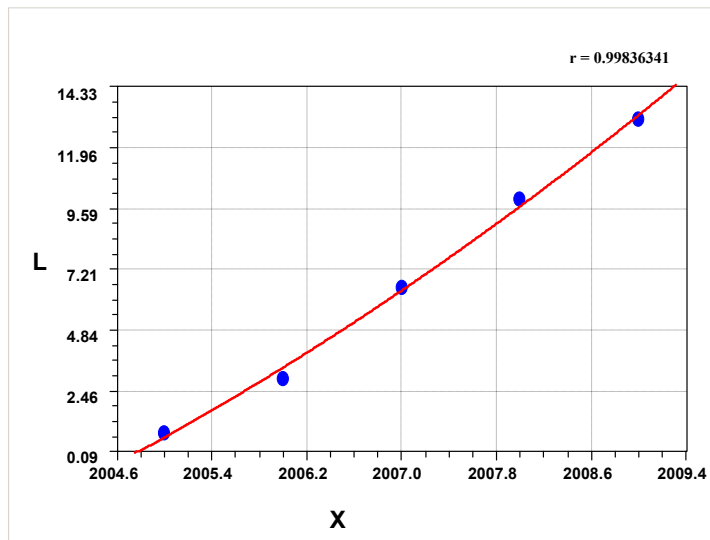

Рис.5. Динаміка процентного відношення кількості прийомних дітей в прийомних сім'ях до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням з 2005 по 2009 рр.

Проаналізувавши графіки (рис.4, рис.5), бачимо, що процентне відношення кількості вихованців дитячих будинків сімейного типу до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та процентне відношення кількості прийомних дітей в прийомних сім'ях до кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, без врахування дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням має стійку тенденцію до зростання.

Щорічно держава витрачає значні бюджетні кошти на вирішення проблеми утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях. В таблицях 2, 3 наведені дані щодо бюджетного та позабюджетного фінансування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей [6].

Таблиця 2.

Бюджетне фінансування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей

	Фінансування дитячих будинків сімейного типу (виплати на дітей-вихованців), тис.грн.	Фінансування прийомних сімей (виплати на прийомних дітей), тис. грн.
Усього	32733,1	46900,2
Державна соціальна допомога	30363,9	43608,4
Аліменти	71,2	67,2
Допомога в зв'язку з втратою годувальника	1343,0	2274,1
Допомога по інвалідності	184,1	327,5
Стипендія	770,9	623,0

Джерело: [6, с.42]

Таблиця 3.

Позабюджетне фінансування дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей

	Фінансування дитячих будинків сімейного типу, тис. грн.	Фінансування прийомних сімей, тис.грн.
Усього надійшло протягом року	5911,5	391,9
Благодійні внески підприємств, установ, організацій	5595,6	170,8
Гуманітарна допомога	315,9	221,1

Джерело [6, с.43]

Аналізуючи дані таблиць, бачимо, що розмір бюджетного фінансування значно перевищує розмір позабюджетного фінансування дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей, що є негативним явищем для бюджету країни, особливо в умовах економічної кризи. Тому першочерговим завданням державних структур, що займаються проблематикою сирітства, є вдосконалення механізму позабюджетного фінансування закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що полягає в заохоченні громадських, благодійних та приватних установ у збільшенні благодійних внесків дитячим будинкам та прийомним сім'ям.

В таблиці 4 наведено дані щодо кількості громадських та релігійних організацій, які опікуються дитячими будинками сімейного типу за регіонами України [7].

Таблиця 4.

Дитячі будинки сімейного типу за регіонами

	Кількість дитячих будинків сімейного типу	З них створені за підтримки	
		громадських організацій	релігійних організацій
Україна	484	20	37
Автономна Республіка Крим	32	-	-
Вінницька	18	-	2
Волинська	14	-	-
Дніпропетровська	36	-	1
Донецька	18	-	2
Житомирська	28	-	3
Закарпатська	31	-	19
Запорізька	9	-	-
Івано-Франківська	2	-	-
Київська	30	17	1
Кіровоградська	25	-	-
Луганська	11	-	-
Львівська	17	2	3
Миколаївська	14	1	1
Одеська	18	-	-
Полтавська	20	-	-
Рівненська	18	-	-
Сумська	16	-	1
Тернопільська	8	-	-
Харківська	41	-	-
Херсонська	15	-	-
Хмельницька	13	-	3
Черкаська	21	-	-
Чернівецька	10	-	-
Чернігівська	7	-	-
м. Київ	10	-	1
м. Севастополь	2	-	-

Джерело: [7,с.22]

Розглянувши дані таблиці бачимо, що в країні лише 20 громадських та 37 релігійних організацій здійснюють підтримку дитячих будинків та прийомних сімей. Метою держави є максимально можливе збільшення даного показника, оскільки позабюджетне фінансування закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування значно зменшить видатки державного бюджету, пов'язані з фінансуванням дитячих будинків та прийомних сімей.

ВИСНОВКИ

Проведена математична обробка статистичних даних, наведених в таблиці 1, дозволила визначити функціональні залежності (формули 1-5), які дають змогу прогнозувати чисельний склад дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як загалом так і в дитячих будинках сімейного типу і прийомних сім'ях. Дослідивши графіки (рис. 1-5), побудовані на основі відповідних кореляційних функцій, ми бачимо, що кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування зменшується в 2009 році, натомість чисельність вихованців дитячих будинків сімейного типу та прийомних дітей в прийомних сім'ях щорічно збільшується (як в абсолютному так і у відносному значенні). Це явище має надзвичайно позитивний ефект у вихованні повноцінної особистості. Оскільки дані форми влаштування дітей-сиріт та дітей-позбавлених батьківського піклування є найбільш ефективними та пріоритетними. Адже прийомна сім'я та дитячий будинок сімейного типу (який є по суті багатодітною сім'єю) є природним середовищем формування особистості. Це забезпечує природність виховання, можливість контакту дитини з дорослими членами родини, що сприяє залученню дитини до соціального життя.

Отже, влаштування дітей-сиріт в дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї значно поліпшить і соціально-правове становище і морально-психологічний стан дітей. Тисячі обездолених дітей знайдуть свою сім'ю, зможуть відчути батьківську любов та турботу, отримати навички для створення власної родини та майбутнього повноцінного життя.

Список літератури

1. Потопахіна О. М. Соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа: [монографія] / О. М. Потопахіна. — Одеса: Фенікс, 2009. — 204с.
2. Пеша І.В. Інформованість громадян України щодо причин та наслідків соціального сирітства / І.В. Пеша, Н. М. Комарова // Український соціум. — 2004. — № 2 (4) — с. 40-51.
3. Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування / [Волинець Л. С., Комарова Н. М., Антонова- Турченко О. Г., Іванова І. Б., Пеша І. В.]. — К.: Український ін-т соц. дослідж., 1998. — 120с.
4. Артющкіна Л. М. Сирітство в Україні як соціально-педагогічна проблема (соціально-правовий аспект) / Л.М. Артющкіна, А.О. Поляничко. — Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. — 268с.
5. Яковенко В.С. Виховання та усиновлення дітей-сиріт / В.С. Яковенко. — Кіровоград: Кіровоградський державний педагогічний ун-т ім. В.К.Винниченка; Кіровоградський регіональний ін-т управління та економіки, 1998. — 335с.
6. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: статистичний збірник / відп. ред. І.В. Калачова. — К.: Держкомстат України, 2009. — 78с.
7. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства: статистичний збірник / відп. ред. І.В. Калачова. — К.: Держкомстат України, 2010. — 78с.

Рябцева Н.А. Анализ динамики численности воспитанников детских домов семейного типа и приемных семей / Рябцева Н.А. // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: Экономика и управление. – 2011 – Т. 24 (63). № 2 - С. 161-170.

В статье проанализирована динамика численного состава воспитанников детских домов семейного типа и приемных семей как в абсолютном, так и в относительном значениях. Построены графические модели, которые наглядно отражают данную динамику и позволяют делать прогнозы относительно численности воспитанников детских домов семейного типа и приемных семей на будущее. Проанализированы статистические данные по бюджетному и внебюджетному финансированию детских домов и приемных семей.

Ключевые слова: дети-сироты, динамика численности сирот, детские дома семейного типа, приемные семьи, финансирование социальных учреждений для детей-сирот.

Ryabtseva N.A. Analysis of the number of orphans in orphanages and foster families / Ryabtseva N.A. // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Economy and Management. – 2011. - Vol. 24 (63), № 2. – P. 161-170.

The article analyzed the trend in the number of orphans living in orphanages and foster families both in absolute and relative values. Made a graphical model, which clearly reflects this momentum and allow to make predictions about the number of orphans living in orphanages and foster families for the future. Analyzed statistical data on budgetary and extrabudgetary funding of orphanages and foster families.

Keywords: orphans, the dynamics of the number of orphans, family type homes, foster homes, the financing of social institutions for orphans.

Статья поступила в редакцию 30. 08. 2011 г.